

ASIA **Kotisairaanhoidon toteuttaminen lääkärin määräysten mukaisesti**

KANTELU

Kantelija arvostelee 31.10.2017 saapuneessa kantelussaan isänsä puolesta Helsingin kaupungin kotisairaanhoidon menettelyä. Kantelijan isä on Helsingin kaupungin eteläisen kotihoitoyksikön X-tiimin asiakas ja hän sairastaa diabetesta ja Parkinsonin tautia muiden sairauksien lisäksi. Kantelun mukaan kotisairaanhoidon henkilökunnan riittämättömyyden vuoksi kotisairaanhoidossa ei kyetä noudattamaan lääkärin kantelijan isän hoidosta antamaa hoitosuunnitelmaa. Kantelijan isän veren sokeri tulisi mitata päivittäin klo 8, 12 ja 17, mutta käytännössä kyseisiä aikoja ei noudateta. Kantelun mukaan esimerkiksi iltahoitaja tulee klo 15.30 ja mittaa verensokerin puolitoista tuntia liian aikaisin sekä antaa päivän viimeisen ruuan. Seuraava ruokailu on 14-15 tunnin päästä, mikä on diabeetikolle liian pitkä aika. Lisäksi kantelussa arvostellaan henkilökunnan jatkuvaa vaihtuvuutta.

SELVITYS

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on antanut 20.3.2018 päivätyn lausunnon, jonka liitteenä on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelujen johtajan 24.1.2018 päivätty, etelän palvelualueen johtajan 24.1.2018 päivätty ja eteläisen kotihoitoyksikön kotihoitopäällikön 23.1.2018 päivätty selvitys.

RATKAISU

Oikeusohjeita

Oikeuskanslerin tehtävänä on muun muassa valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tätä tehtävää hoitaessaan oikeuskansleri muun muassa tutkii hänelle osoitettuja kanteluita.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan oikeuskansleri tutkii kantelun, jos on aihetta epäillä oikeuskanslerin valvontavaltaan kuuluvan henkilön, viranomaisen tai muun yhteisön menettelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeuskansleri muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta.

Terveystieteiden tutkimuslaitoksen 25 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden kotisairaanhoidon. Kotisairaanhoidon on hoito- ja palvelusuunnitelman mukaista tai tilapäistä potilaan asuinpaikassa, kotona tai siihen verrattavassa paikassa moniammatillisesti toteutettua terveyden ja sairaanhoidon palvelua.

Terveystieteiden tutkimuslaitoksen 24 §:n 1 momentin mukaan hoidon ja kuntoutuksen toteutukselle on tarvittaessa laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma siten kuin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä säädetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen 3 §:n 4 momentin mukaan kotona annettavasta palvelusta laadittava palvelu- ja hoitosuunnitelma tarkistetaan palvelujen tarpeen muuttuessa.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 3 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoidon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Pykälän 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoidon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Potilaslain 4 a §:n mukaan terveyden- ja sairaanhoidon toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu.

Potilaslain 5 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan.

Terveystieteiden tutkimuslaitoksen ammattihenkilöistä annetun lain (ammattihenkilölaki) 15 §:n 1 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Pykälän 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.

Ammattihenkilölain 22 §:n 1 momentin mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Arviointi

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on lausunnossaan todennut, että viraston saaman selvityksen mukaan kantelijan isän hoito- ja palvelusuunnitelma on laadittu 30.6.2016. Suunnitelman mukaan kantelijan isälle on sovittu kolme kotihoidon käyntiä vuorokaudessa (klo 8, 12 ja 16.30), minkä lisäksi tälle on myönnetty apteekin suorittama lääkkeiden annosjakelupalvelu sekä ateriapalvelu 7 kertaa viikossa. Helsingin kaupungin selvityksen mukaan kantelijan isä on esittänyt toiveen aikaisesta iltakäynnistä noin klo 16-16.30 välillä.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Lausunnon mukaan kotihoidon päivittäisen hoitotyön asiakasasiakirjojen mukaan kantelijan isän luokse tehdyt hoitokäynnit on kirjattu vaihtelevasti eri ajankohtina. Aamukäynnit on kirjattu pääsääntöisesti klo 8-9 välillä, päiväkäynnit klo 12-14 välillä ja iltakäynnit klo 16-21.45 välillä. Lausunnon mukaan saaduista selvityksistä ei ilmene, kirjataanko käynnit silloin, kun hoitaja on asiakkaan luona vai myöhemmin. Aluehallintoviraston mukaan kotikäynnit tulisi kirjata siten, että ajoista ilmenee, milloin hoitaja on ollut asiakkaan luona. Mikäli käynnit on kirjattu kantelijan isän asiakaskertomukseen silloin, kun hoitaja on ollut hänen luonaan, eivät käynnit lähinnä iltaisin ole toteutuneet hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovittuina ajankohtina.

Aluehallintoviraston mukaan kantelijan isällä käytössä olevan ja kotihoidon hänelle antaman Levemir –insuliinin vaikutus kestää annoksesta riippuen noin 12-24 tuntia. Mikäli potilas tarvitsee kaksi annosta vuorokaudessa, annostellaan insuliini kahdesti päivässä aamulla/aamupäivällä ja illalla/nukkumaan mentäessä. Hyvän sokeritasapainon saavuttamiseksi pistosten antovälin tulisi olla noin 12 tuntia. Kantelijan vuorokauden insuliiniannokset pistetään aamuisin klo 8 ja iltapäivisin klo 16 aikoihin, jolloin antoväli jää lyhyeksi. Lausunnossa on todettu, että selvityksen mukaan kantelijan isän aamulla mitatut verensokeriarvot ovat olleet korkeita, mikä voi mahdollisesti johtua aikaisin pistetystä insuliinin ilta-annoksesta. Lausunnon mukaan saadusta selvityksestä ei ilmene, miksi kyseiseen ratkaisuun on päädytty tai sitä, onko kantelijan isälle selvitetty, mitä vaikutuksia järjestelyllä on hänen verensokeritasapainoonsa.

Lausunnon mukaan Helsingin kaupungin X-tiimissä on 21 työntekijää ja tiimissä on henkilökunnan poissaolojen vuoksi vaihtuvuutta. Viraston saaman selvityksen mukaan sijaiset tulevat kotihoidon resurssipoolista tai vuokratyövoimana. Päivittäisen hoitotyön asiakasasiakirjojen mukaan kantelijan isän luona on ajalla 1.9.-31.10.2017 käynyt 25 eri hoitajaa, mikä on aluehallintoviraston näkemyksen mukaan paljon. Mikäli kotihoidon hoitajat vaihtuvat jatkuvasti, on riskinä, että asiakkaan hoidon kokonaisuus ei ole hallinnassa. Tällöin asiakkaan hoidon ja lääkityksen toteutuminen sekä niiden vaikuttavuuden arviointi ei välttämättä toteudu suunnitellusti.

Lausunnossa on todettu, että saadun selvityksen mukaan kantelijan isän painoa ja verenpainetta tulisi seurata säännöllisesti, mutta virasto ei ole havainnut selvityksestä, että painoa ja verenpainetta olisi seurattu lääkärin ohjeen mukaan. Asiakasasiakirjojen mukaan lääkäri oli maaliskuussa 2017 määrännyt, että kantelijan isän verensokeritasapainoa tulisi, jos mahdollista, seurata aterian jälkeen tehtävillä mittauksilla, mutta asiakirjoista ei ilmene, että mittauksia aterian jälkeen olisi tehty.

Lausunnossa on todettu, että selvityksen mukaan kantelijan isän muisti on arvioitu viimeksi 28.2.2017 ja saatu tulos edustaa normaalia tai lievästi heikentynyttä kognitiivista toimintakykyä ja lääkäri on arvioinut kantelijan isän muistin olevan kohtalainen. Kantelijan isä kykenee esimerkiksi ottamaan itsenäisesti lääkkeitä erillisestä lääkekaapista ja selvityksen mukaan kotihoito jättää kantelijan isälle illaksi jääkaappiin iltapalan, jonka hän kykenee sieltä ottamaan.

Aluehallintovirasto on todennut lausunnossaan, että kantelijan isän hoito ei ole kaikilta osin toteutunut terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 15 §:n ja hänelle 30.6.2016 tehdyn hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti eikä lain 22 §:n edellyttämällä tavalla lääkärin määräyksiä noudattaen.

Yhdyn Etelä-Suomen aluehallintoviraston edellä esittämiin näkemyksiin. Kantelijan isän hoito ei kaikilta osin ole toteutunut suunnitellusti ja potilaan hoidosta päättävän lääkärin määräämällä tavalla.

Kiinnitän lisäksi erityisesti huomiota siihen, että kotisairaanhoidon toteutumisen seurannan ja valvonnan kannalta on tärkeää, että kotisairaanhoidon asiakasasiakirjoihin tehtävät kirjaukset ovat riittävän täsmälliset niin, että niistä ilmenee asiakkaalle tehdyt tutkimukset ja annettu hoito sekä mainittujen toimenpiteiden ajankohta. Kirjaukset ovat merkityksellisiä paitsi annetun hoidon todentamiseksi ja sen toteutumisen valvomiseksi myös hoitoimenpiteitä suorittavien henkilöiden oikeusturvan vuoksi.

Pidän erittäin huolestuttavana tietoa siitä, että kotisairaanhoidon hoitajien vaihtuvuus on suurta, kuten kantelijan isän sairaanhoidosta annetusta selvityksestä ilmenee. Hoitohenkilökunnan suuri vaihtuvuus voi vaikuttaa hoidon kokonaisuuden seurantaan ja sen vaikuttavuuden arviointiin ja ennen kaikkea kotisairaanhoidon asiakkaan kokemukseen hoidon laadusta. Näkemykseni mukaan asiaan tulisi kiinnittää huomiota ja pyrkiä etsimään ratkaisuja vaihtuvuuden vähentämiseksi.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että kantelijan isän hoito- ja palvelusuunnitelma on laadittu kesäkuussa 2016. Ottaen huomioon muun muassa hänen korkea ikänsä ja sairastavuutensa olisi mielestäni syytä arvioida, onko tarvetta hänen hoito- ja palvelusuunnitelmansa arvioimiseen ja mahdolliseen tarkistamiseen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Terveydenhuoltolain 25 §:n mukaan kotisairaanhoido on hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti moniammatillisesti toteutettua terveyden ja sairaanhoidon palvelua. Ammattihenkilölain 22 §:n mukaisesti potilaan hoidosta päättää lääkäri. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella kantelijan isän kotisairaanhoidona annettu hoito (painon ja verenpaineen seuraaminen sekä verenokeritasapainon seuraaminen aterioinnin jälkeen) ei ole kaikilta osin toteutunut lääkärin määräämällä tavalla.

Kiinnitän Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimen sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelujen eteläisen palvelualueen eteläisen kotihoitoyksikön huomiota potilaslain 3 §:n 2 momentin säännökseen potilaan oikeudesta hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja ammattihenkilölain 15 §:ään ja erityisesti sen 2 momentin säännökseen, jonka mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on otettava huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään. Edelleen kiinnitän kotihoitoyksikön huomiota ammattihenkilölain 22 §:ään, jonka mukaan lääkäri päättää potilaan hoidosta.

Saatan lisäksi kotihoitoyksikön tietoon edellä Arviointi -kohdassa esittämäni muut huomiot.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Marjo Mustonen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi